

**Питання на державний іспит
зі сучасної української літературної мови
(014. Середня освіта)**

1. Літературна мова і її ознаки.
2. Функціональні стилі сучасної української літературної мови.
3. Слово і його лексичне значення. Лексичне значення і поняття. Основні типи лексичних значень слова.
4. Багатозначність слів. Джерела багатозначности. Переносне вживання слова. Зміни в семантичній структурі слова.
5. Загальна структура словника. Типологія словників. Словникова робота на уроках української мови в середній школі.
6. Активна і пасивна лексика української мови. Історичні словники.
7. Неологізми в складі української лексики. Джерела появи лексичних інновацій. Вивчення неологізмів у середній школі.
8. Діалектизми, їх типи і використання в літературній мові. Діалектні словники. Основні методи та засоби вивчення діалектної лексики в середній школі.
9. Омоніми, їх типи і використання в мовленні. Критерії розмежування омонімів та багатозначних слів. Словники омонімів.
10. Пароніми в системі української лексики. Словники паронімів.
11. Антоніми, їх типи і використання в мовленні. Словники антонімів.
12. Синоніми, їх типи і використання в мовленні. Словники синонімів.
13. Фразеологізми і їх ознаки. Семантична та структурна класифікація фразеологічних одиниць. Фразеологічні словники. Основні методи навчання фразеології в середній школі.
14. Розвиток української лексикографії. Наукові досягнення й перспективи сучасного словництва.
15. Сильова диференціація української лексики.
16. Терміни в складі української лексики. Диференційні ознаки терміна. Термінологічні словники. Проблеми української термінології.
17. Лексика української мови з погляду її походження. Етимологічні словники. Словники іншомовних слів.
18. Фонетичне і граматичне освоєння слів іншомовного походження.
19. Аспекти вивчення звуків людської мови. Фонема та її функції. Звукові вияви фонем.
20. Голосні фонемі української мови та їх класифікація. Звукові вияви голосних фонем.

21. Ортоепічні норми української літературної мови. Типові порушення норм вимови голосних і приголосних звуків. Ортоепічні вправи в курсі української мови в середній школі.

22. Позиційні та історичні чергування приголосних.

23. Позиційні та історичні чергування голосних.

24. Приголосні фонемі української мови і їх класифікація. Звукові вияви приголосних фонем.

25. Комбінаторні звукові зміни в сучасній українській літературній мові.

26. Принципи української ортографії. Історія українського правопису у ХХ ст.

27. Правопис слів іншомовного походження.

28. Дериватологія і її місце в системі науки про мову. Внесок проф. І. Ковалика у розвиток української дериватології.

29. Афіксальні способи словотворення в українській мові та їх різновиди.

30. Безафіксні способи словотворення в українській мові та їх різновиди.

31. Історичні зміни в морфемній будові слова та їх наслідки.

32. Морфемна будова слова. Корінь слова та його види.

33. Види афіксів та їх характеристика.

34. Поняття морфеми і морфа. Аломорф і варіант морфеми.

35. Словотвірна і морфемна будова слова.

36. Словотвірне значення і його типи: мутаційне, модифікаційне, транспозиційне.

37. Граматичне значення, граматична форма, граматична категорія як основні поняття морфології. Засоби вираження граматичних значень.

38. Морфологічні парадигми, їх типи.

39. Принципи класифікації слів на частини мови.

40. Іменник як частина мови. Семантико-граматичні розряди іменників.

41. Категорія роду іменників. Основні критерії визначення роду іменника та особливості їх застосування. Реалізація принципу наступності під час вивчення категорії роду іменника в середній школі.

42. Категорія числа іменників.

43. Категорія відмінка іменників.

44. Принципи поділу іменників на відміни та групи. Іменники, що стоять поза відмінами. Історичний коментар.

45. Перша відміна іменників. Особливості відмінювання іменників І відміни. Історичний коментар.

46. Друга відміна іменників. Особливості словозміни іменників II відміни. Історичний коментар.

47. Третя відміна іменників. Особливості відмінювання іменників III відміни. Історичний коментар.

48. Четверта відміна іменників. Особливості словозміни іменників IV відміни. Історичний коментар.

49. Незмінювані іменники в українській мові та їх граматичні значення.

50. Прикметник як частина мови в традиційній та інноваційних школах. Семантико-граматичні групи прикметників. Взаємоперехід прикметників у групах.

51. Парадигми прикметників твердої і м'якої групи. Історичний коментар. Відмінювання прикметників з елементом – *лиций*.

52. Ступені порівняння якісних прикметників і творення їх форм. Історичний коментар.

53. Числівник як частина мови в традиційній та інноваційних школах. Групи числівників за значенням і будовою. Граматичні категорії числівників.

54. Кількісні числівники (прості, складні, складені) і особливості їх словозміни. Історичний коментар.

55. Займенник як частина мови. Погляди мовознавців на частиномовний статус займенників у традиційній та інноваційних школах. Морфологічні особливості займенників.

56. Розряди займенників, особливості їх словозміни.

57. Дієслово як частина мови. Форми дієслова. Питання про дієприкметник і дієприслівник та їх місце в системі частин мови в традиційній та інноваційних школах.

58. Дієслівна категорія виду. Способи творення видових форм.

59. Дієслівна категорія перехідності / неперехідності.

60. Дієслівна категорія стану. Засоби вираження станових значень.

61. Категорія способу дієслова. Творення форм наказового способу.

62. Категорія часу дієслова. Творення часових форм.

63. Поділ дієслів на дієвідміни за основою інфінітива та формами теперішнього часу. Атематичні дієслова. Історичний коментар.

64. Погляди лінгвістів на дієприкметник і його місце в системі частин мови. Активні і пасивні дієприкметники, їх творення та вживання.

65. Погляди вчених на дієприслівник і його місце в системі частин мови. Творення дієприслівників.

66. Прислівник як частина мови в традиційній та інноваційних школах. Розряди прислівників за значенням і походженням.

67. Прийменник як частина мови. Групи прийменників за походженням і будовою.

68. Сполучник як частина мови в традиційній та інноваційних школах. Сурядні і підрядні сполучники, їх різновиди. Сполучники і сполучні слова, критерії їх розмежування.

69. Частка як частина мови в традиційній та інноваційних школах. Класифікація часток.

70. Вигук як особливий лексико-граматичний клас слів. Звуконаслідувальні слова. Вигуки мовного етикету в системі креативних завдань з української мови в середній школі.

71. Типи синтаксичних зв'язків (предикативний, підрядний, сурядний) та їх характеристика.

72. Словосполучення як синтаксична одиниця. Питання про обсяг поняття "словосполучення". Класифікація словосполучень за структурою та типом зв'язку.

73. Типи підрядних словосполучень за частиномовною належністю головного компонента та ступенем семантичної спаяності компонентів.

74. Способи синтаксичного зв'язку між компонентами підрядних словосполучень.

75. Семантико-синтаксичні відношення між компонентами підрядних та сурядних словосполучень.

76. Речення як основна одиниця синтаксису, його ознаки.

77. Аспекти вивчення речення (формально-граматичний, семантико-синтаксичний, комунікативний).

78. Типи простих речень за характером відношення повідомлюваного до дійсності, за метою висловлювання, за емоційно-експресивним забарвленням. Питання про нечленовані речення.

79. Простий підмет, способи його вираження.

80. Складений підмет, способи його вираження.

81. Простий дієслівний і складений дієслівний присудки, способи їх морфологічного вираження.

82. Складений іменний присудок, способи його ускладнення й морфологічного вираження. Складений прислівниковий присудок. Погляди мовознавців на подвійний присудок.

83. Узгоджені й неузгоджені означення, способи їх морфологічного вираження. Критерії розмежування неузгоджених означень і непрямих додатків. Прикладка як різновид означення.

84. Додаток та його різновиди. Способи морфологічного вираження прямих і непрямих додатків. Критерії розмежування додатків та обставин.

85. Обставина як другорядний член речення. Розряди обставин за значенням і способи їх морфологічного вираження.

86. Односкладні речення з головним членом, співвідносним із присудком. Їх класифікація. Критерії розмежування безособових та інфінітивних речень.

87. Односкладні речення з головним членом, співвідносним із підметом. Їх класифікація. Погляди мовознавців на вокативні та генітивні речення.

88. Повні та неповні речення. Види неповних конструкцій.
89. Конструкції з однорідними членами. Проблема однорідних присудків.
90. Відокремлені поширені й непоширені означення. Умови й засоби відокремлення прикладок.
91. Відокремлені поширені й непоширені обставини. Уточнювальні відокремлені члени речення. Питання про відокремлені додатки.
92. Речення із вставними і вставленими компонентами. Групи вставних компонентів за структурою та значенням. Речення зі звертаннями.
93. Складне речення, особливості будови його предикативних частин. Класифікація складних речень.
94. Складносурядні речення, їх класифікація. Семантико-синтаксичні відношення між предикативними частинами. Розділові знаки між частинами складносурядного речення. Погляди мовознавців на речення з пояснювальними та приєднувальними значеннєвими відношеннями.
95. Безсполучникові складні речення, їх види. Значеннєві відношення між предикативними частинами. Розділові знаки між частинами складного безсполучникового речення.
96. Принципи класифікації складнопідрядних речень (логіко-граматична, формально-граматична та структурно-семантична).
97. Складнопідрядні речення з підрядними означальними та з'ясувальними частинами. Погляди мовознавців на займенниково-означальні речення.
98. Складнопідрядні речення з підрядними обставинними частинами способу дії, порівняльними та міри і ступеня. Критерії розмежування порівняльних зворотів та підрядних порівняльних речень.
99. Складнопідрядні речення з підрядними обставинними частинами часу, умови, причини та мети. Критерії розмежування підрядних речень часу та умови.
100. Складнопідрядні речення з підрядними обставинними частинами місця, допустовими, наслідковими та супровідними. Розмежування підрядних означальних речень та обставинних місця зі сполучними словами *де, куди, звідки*.
101. Складнопідрядні речення з кількома підрядними. Види залежності підрядних частин від головної: однорідна й неоднорідна супідрядність, послідовна підрядність, їх поєднання.
102. Загальна характеристика староукраїнського періоду (кінець X – перша половина XIV ст.) в історії української літературної мови.
103. Загальна характеристика середньоукраїнського періоду (друга половина XIV – кінець XVIII ст.) в історії української літературної мови.

104. Тарас Шевченко як основоположник нової української літературної мови.

105. Роль Івана Франка у становленні та утвердженні української літературної мови.

106. Сучасний стан і основні тенденції розвитку української літературної мови.

107. Предмет, об'єкт і завдання методики навчання української мови в середній школі. Різновиди методики мови.

108. Загальнодидактичні та лінгводидактичні принципи навчання української мови в середній школі.

109. Традиційні методи навчання української мови в середній школі.

110. Нетрадиційні методи навчання української мови в середній школі.

111. Засоби навчання української мови в середній школі. Використання інформаційних комп'ютерних технологій на уроках української мови. Особливості дистанційного навчання.

112. Поняття макро- та мікроструктури уроку з української мови в середній школі.

113. Основні типи аспектних уроків: структура, мета та завдання.

114. Уроки розвитку зв'язного мовлення: різновиди, структура та завдання.

115. Типологія вправ з української мови в середній школі.

116. Компетентнісний підхід до викладання української мови в школі: характеристика ключових компетенцій, наскрізних та змістових ліній програми.

117. Підручники з української мови для 5-11 класів: завдання, функції та основні дидактичні вимоги.

118. Види мовленнєвої діяльності : аудіювання, говоріння, читання, письмо.

119. Класифікації учнівських помилок у роботах з української мови. Робота над їх виправленням.

120. Позакласна та позашкільна робота з української мови в середній школі. Основні принципи та форми позакласної роботи з української мови.

121. Факультативи та курси за вибором як форми поглибленого вивчення української мови в середній школі: основні завдання, вимоги та форми роботи.

122. Шляхи та засоби підвищення кваліфікації вчителя мови в умовах нової української школи.